

NATUURHISTORISCHE EN ANDERE NOTITIES
NATURAL HISTORY AND OTHER NOTES

Privé uitgave: H.K. Mienis, Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500, Israël
Privately published: H.K. Mienis, Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500, Israel

Downloadable from: http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

INHOUD-CONTENTS

Voorwoord – Preface.....	2
Mienis, H.K.: Nieuwe vindplaatsen van de Donkere landplatworm <i>Microplana terrestris</i> in Nederland	3
Mienis, H.K. & Mienis, D.: An additional note concerning the engraved bone disc from Ramla, Israel	6
Mienis, H.K.: Activity pattern of the Cockchafer <i>Pachydema albipilis</i> in Kibbutz Netzer Sereni, Israel, in 2016	7
Mienis, H.K.: Naaktslakken geïnfecteerd met slakkenmijten op de Begraafplaats aan de Overweersepolderdijk in Purmerend, Noord-Holland	10

Voorwoord

Dit elfde nummer van 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' bevat opnieuw vier korte notities gebaseerd op vondsten, waarnemingen of studies gedaan in Nederland of Israël.

Deze nieuwsbrief is voorlopig gepland als een kwartaal uitgave. Van elk nummer zullen 50 gelijktijdig gedrukte exemplaren verschijnen die voornamelijk bestemd zijn voor bibliotheken van instituten en museums. Daarnaast is elk nummer ook gratis elektronisch verkrijgbaar via de website van mijn collega en vriend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Hoewel deze uitgave geheel voldoet aan de eisen die de 'Internationale Commissie voor Zoologische Naamgeving' gesteld heeft voor een wetenschappelijk tijdschrift, zullen in dit tijdschrift geen artikelen gepubliceerd worden die van invloed zijn op de naamgeving van een of andere wetenschappelijke eenheid.

Artikelen mogen overgenomen worden mits de schrijver daarover geïnformeerd is en de bron genoemd wordt.

Deze publikatie wordt geïndexeerd in de Zoological Record.

Ondertussen heeft deze publikatie een officieel 'International Serial Standard Number' ontvangen:
ISSN 2518-5705

Preface

This eleventh issue of 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' contains once again four short notes based on finds, observations or studies made in the Netherlands or Israel.

This newsletter is planned for the meantime as a quarterly. Of each number 50 simultaneously printed copies will appear which are primarily intended for libraries of institutes and museums. In addition each issue is downloadable free of charge by means of the website of my colleague and friend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Although this publication meets the standards of a permanent scientific journal as stipulated by the 'International Commission for Zoological Nomenclature' no articles will be published in this journal which will influence the nomenclature of a certain taxonomic unit.

Articles may be reprinted on the understanding that the author is informed about it and the source mentioned.

This publication is being indexed in the Zoological Record.

In the meantime this publication has received an official 'International Serial Standard Number':
ISSN 2518-5705

**Nieuwe vindplaatsen van de Donkere landplatworm *Microplana terrestris*
in Nederland**

Henk K. Mienis

The Steinhardt Museum of Natural History – Israel National Center for Biodiversity
Studies, Tel Aviv University, IL-6997801 Tel Aviv, Israel

en

National Natural History Collections, Berman Building, Hebrew University of
Jerusalem, Edmond J. Safra Campus, IL-9190401 Jerusalem, Israel

mienis@netzer.org.il

New localities for the terrestrial flatworm *Microplana terrestris* in the Netherlands

In the autumn of 2016 three specimens of the terrestrial flatworm *Microplana terrestris* were encountered at two localities in a graveyard in Purmerend, North-Holland, and an additional one on the banks of the Doodemanskisten, a renovated small lake near West-Terschelling on the island Terschelling, Friesland, the Netherlands. This flatworm had already been recorded from other localities in Purmerend, however it is new for the fauna of Terschelling. All specimens from the graveyard were found adhered to flower pots placed on graves, the one found near the lake was hiding under a piece of moist wood.

Inleiding

Tijdens mijn jaarlijkse vakanties in Nederland voer ik meestal wat veldwerk uit op het gebied van de verspreiding van land- en zoetwater mollusken in Groot-Waterland, Noord-Holland, en op het Waddeneiland Terschelling, Friesland.

Zo nu en dan kom ik ook andere diersoorten tegen waarover vrij weinig bekend is in Nederland. Daaronder behoren bijvoorbeeld ook landplatwormen waarvan op zijn minst twee soorten van nature in Nederland leven: de Donkere landplatworm *Microplana terrestris* (Müller, 1774) en de Tweelijnige landplatworm *Rhynchodemus sylvaticus* Leidy, 1851 (den Hartog & van der Velde, 1973).

Nieuwe vondsten in de herfst van 2016

In de herfst van 2016 verbleef ik opnieuw in Nederland van 1 september tot 9 oktober. In Groot-Waterland heb ik vooral veel aandacht geschonken aan het voorkomen van landslakken op het Rooms-Katholieke kerkhof aan de Overweersepolderdijk in Purmerend. Vanwege het extreem droge weer voor en tijdens mijn bezoek aan Nederland, bracht ik diverse korte bezoeken aan die begraafplaats heel vroeg in de ochtend wanneer de vegetatie nog vochtig was van de dauw. Dit heeft niet alleen diverse landslakken opgeleverd die nog niet bekend waren van deze lokaliteit, waarover elders gepubliceerd zal worden, maar ook twee vondsten van de Donkere landplatworm *Microplana terrestris*.

Op 2 september 2016 werden twee exemplaren onder een bloempot op een van de grafstenen in het lage vochtige gedeelte van de begraafplaats gevonden en op 12 september 2016 werd nog een exemplaar onder dezelfde omstandigheden op een andere grafsteen in de buurt aangetroffen.

De begraafplaats aan de Overweerse-polderdijk vormt een nieuwe lokaliteit voor de Donkere landplatworm in Purmerend. *Microplana terrestris* was reeds bekend van drie andere vindplaatsen in Purmerend (Mienis, 2014b).

De bovenzijde van deze platworm is meestal heel donker, terwijl de onderzijde veel lichter van kleur is. De twee kleine ogen bevinden zich in het voorste gedeelte van deze platworm en zijn nauwelijks zichtbaar op de donkere achtergrond. Figuur 1 vertoont een kruipend exemplaar gefotografeerd in Engeland.

Op 28 september 2016 tijdens een onderzoek naar de aanwezigheid van zoetwater weekdieren in de vernieuwde Doodemanskisten in de bossen nabij West-Terschelling op Terschelling, werd een nog juveniel exemplaar van de Donkere landplatworm aangetroffen onder een vochtig stuk boomstam dat op de vrij natte oever van het meertje lag. Dit vormt de eerste vondst van *Microplana terrestris* op Terschelling.

Fig. 1: De Donkere landplatworm *Microplana terrestris*
(Photograph David Fenwick)

Opvallend is dat de in Nederland heel zeldzame Tweelijnige landplatworm *Rhynchodemus sylvaticus* reeds van Terschelling bekend was (Mienis, 2014a & 2015). Zelfs zijn elders in Nederland nog nooit zoveel exemplaren van deze platworm gevonden als in de Kijktuin in Oosterend.

Het in 2016 gevonden en hier besproken materiaal van de Donkere landplatworm *Microplana terrestris* is opgenomen in the verzameling van het Steinhardt Museum of Natural History – Israel National Center for Biodiversity Studies van de Universiteit in Tel Aviv, Israël.

Geraadpleegde literatuur

Hartog, C. den & Velde, G. van der, 1973. Systematische notities over de Nederlandse Platwormen (Tricladida). *De Levende Natuur*, 76 (2): 41-45.

Mienis, H.K., 2014a. De Tweelijnige landplatworm in de Kijktuin in Oosterend. *Rinkelbollen*, 2014 (1): 8-10.

Mienis, H.K., 2014b. Vondsten van landplatwormen in de vrije natuur in Noord-Holland, Nederland. *Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes*, 2: 11-14.

Mienis, H.K., 2015. Nogmaals iets over het voorkomen van de Tweelijnige landplatworm *Rhynchodemus sylvaticus* in de Kijktuin in Oosterend, Terschelling. *Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes*, 6: 11-12.

An additional note concerning the engraved bone disc from Ramla, Israel

Henk K. Mienis¹ & Dana Mienis²

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

¹ mienis@netzer.org.il & ² danamienis@hotmail.com

Een aanvullende notitie betreffende de graveerde benen schijf van Ramla, Israel

De graveerde benen schijf die op de oude Moslim begraafplaats in Ramla werd gevonden, komt in alle details overeen met dergelijke benen en houten schijven gevonden tijdens de opgravingen van Ashdod-Yam. Hieruit blijkt dat het om een schijf gaat die gebruikt werd voor het spinnen van wol in de Vroege Islamitische Periode (7-10de Eeuw na Christus).

In a previous note we have described the find of an engraved bone disc on the surface of the ancient Muslim cemetery near the White Tower in Ramla (Mienis & Mienis, 2015). The function of such discs: a spindle whorl, a loom weight or a button, has not been fully established according to Sidi (2000).

Fig. 1: The bone disc from Ramla.
Photograph: Oz Rittner

In the meantime we came across an additional publication in which similar engraved discs made out of wood and bone were figured (Raphael, 2014: Fig, 24). These discs showed even the same pattern of engravings. Raphael considers them dome shaped spindle whorls dating to the 7-10th CE.

She refers to an article written by Baginski & Shamir (1995) in which the authors explain that light weighted spindle discs made of wood or bone were used to spin wool which is characterized by having short fibres, while material with long fibres like flax was spun by means of more heavy spindle discs made of stone.

Our engraved bone disc fits not only the description of similar light weight discs found by Raphael (2014) at Ashdod-Yam but also the approximate age of it: 7-10th CE i.e. the Early Islamic period.

References

Baginski, A. & Shamir, O., 1995. Early Islamic textiles, basketry and cordage from Nahal Omer. 'Atiqot, 26: 21-42.

Mienis, H.K. & Mienis, D., 2015. An engraved bone disc from the ancient cemetery near the White Tower in Ramla, Israel. *Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes*, 6: 3-5.

Raphael, S.K., 2014. Metal, bone, wood and stone artifacts. In S.K., Raphael (Ed.): *Azdud (Ashdod-Yam): an Early Islamic fortress on the Mediterranean coast*. Bar International Series, 2673: V + 111 p.

Sidi, N., 2000. Roman and Byzantine small objects. In Y. Hirschfeld (Ed.): *Ramat HaNadiv Excavations. Final Report of the 1984-1998 seasons*, 177-186. The Israel Exploration Society, Jerusalem.

**Activity pattern of the Cockchafer *Pachydema albipilis*
in Kibbutz Netzer Sereni, Israel, in 2016**

Henk K. Mienis

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7034500 Israel

mienis@netzer.org.il

**Activiteits patroon van de Meikever *Pachydema albipilis*
in Kibboets Netzer Sereni, Israël, in 2016**

Pachydema albipilis Reitter, 1902 werd oorspronkelijk beschreven van materiaal uit Egypte. Heel veel later vermeldde Chikatunov & Pavlíček (1997) een exemplaar uit Israël. In de tuin van de schrijver werd dit kevertje in grote aantallen waargenomen en gevangen met behulp van een lichtval. Tijdens zonsondergang is *Pachydema albipilis* gedurende 15-20 minuten heel erg actief en vliegt heel erg wild rond. Daarbij botst het heel vaak op allerlei voorwerpen die zijn vlucht belemmeren.

In 2015 I have operated from time to time a rather primitive light trap on the balcony of our house in Kibbutz Netzer Sereni. It is a covered balcony open to three sides, with a neon tube attached to the ceiling. From time to time I noticed that various insects were attracted to the light of the neon tube including small Cockchafers or Scarab beetles. In order to catch some of them for my colleague Oz Rittner at the Steinhardt Museum of Natural History, Tel Aviv University, I attached an old white sheet close to the light source.

In this way I managed to catch quite a number of small brown Cockchafers of the size of the common invasive *Maladera insanabilis* Brenske, 1894 (= *M. matrida* Argaman, 1986), but otherwise quite different. These beetles were identified by Oz as representing *Pachydema albipilis* Reitter, 1902, a species originally described from Egypt and only once before reported from Israel (Chikatunov & Pavlíček, 1997). A picture of a *Pachydema albipilis* from Netzer Sereni was placed by Oz on his website: israel-nature-site.com (Fig. 1).

Fig. 1: *Pachydema albipilis* Reitter, 1902 from Netzer Sereni, Israel
(Photograph Oz Rittner)

It was considered a very rare species until it was caught in numbers in Netzer Sereni.

All specimens were flying around each evening during a very short period: between sunset and the quickly following complete darkness. During 15-20 minutes the beetles were flying around like crazy, bumped into all kind of obstacles and then suddenly all the movements stopped at once. This activity pattern returned each evening at about the same time.

Before they were attracted to the light on the balcony they were seen flying near the large flowers of *Hybiscus orientalis*, which they visited sometimes also briefly.

In 2016 I decided to follow the activity of this interesting Cockchafer species more closely and installed the same light trap when I noticed the first *Pachydema* flying around the neon tube.

Each evening towards sunset I was present near the light-trap in order to catch the beetles attracted to the light. They landed either on the vertical hanging white sheet or they dropped to the ground on the partially walled balcony. Most of them were collected alive and given to Oz Rittner for further study. Table 1 shows the number of specimens caught between May 28th and July 31st 2016.

Day	May	June	July		Day	May	June	July
1	-	5	1		17	-	4	0
2	-	4	2		18	-	3	0
3	-	1	2		19	-	1	0
4	-	3	2		20	-	6	0
5	-	2	1		21	-	5	3
6	-	3	-		22	-	6	-
7	-	6	0		23	-	7	0
8	-	2	2		24	-	2	0
9	-	0	2		25	-	3	0
10	-	2	3		26	-	3	0
11	-	1	2		27	-	3	0
12	-	1	0		28	1	2	0
13	-	2	2		29	1	2	0
14	-	1	1		30	1	4	0
15	-	1	0		31	0	-	0
16	-	2	0		total	3	87	23

Table 1: Specimens of *Pachydema albipilis* collected in Netzer Sereni, Israel, in 2016

Altogether 113 specimens of *Pachydema albipilis* were collected in this way.

Other brown Cockchafers attracted to the light were small numbers of the invasive *Maladera insanabilis* Brenske, 1894, of which a junior synonym is *Maladera matruda* Argaman, [1986] 1990¹, and two small species of black Scarab beetles: *Hybosorus roei* Westwood, 1845, of which *Hybosorus illigeri* (Reiche, 1853) is a junior synonym (ICZN, 2009), and an *Onthophagus* species, which has remained so far unidentified.

Remark

¹ The first preliminary description of *Maladera matrida* by Argaman (1986) in Hebrew has been declared by most taxonomists as being invalid because it was published in a more-or-less popular journal devoted to the study of insects. It was described more properly four years later (Argaman, 1990).

Acknowledgement

I like to thank my colleague Oz Rittner for all the help he gave me during this short exercise.

References

- Argaman, Q., 1986. [HaMaladera HaMatrida – A new Dung beetle in Israel] Shappirit (Dragonfly), Journal of the Israel Entomological Center, 4: 41-46 (in Hebrew), 67-68 (in English).
- Argaman, Q., 1990. Redescription of *Maladera matrida* Argaman (Coleoptera: Scarabaeidae: Melolonthinae). Israel Journal of Entomology, 24: 21-27.
- Chikatunov, V. & Pavlíček, T., 1997. Catalogue of the beetles (Coleoptera) in Israel and adjacent areas: 1. Scarabaeoidea. Klapalekiana, 33: 37-65.
- ICZN, 2009. Opinion 2230 (Case 3400). *Hybosorus illigeri* Reiche, 1853 (Insecta, Coleoptera): precedence not given over *Hybosorus roei* Westwood, 1845. Bulletin of Zoological Nomenclature, 66 (3): 291-292.

**Naaktslakken geïnfecteerd met slakkenmijten op de begraafplaats
aan de Overweersepolderdijk in Purmerend, Noord-Holland**

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

mienis@netzerorg.il

**Slugs infected by slug mites on the cemetery near the Overweersepolderdijk
in Purmerend, North-Holland**

In autumn 2016 seven brief surveys were carried out dealing with the presence of terrestrial snail and slug fauna of the old Roman-Catholic graveyard at the Overweersepolderdijk in Purmerend, North-Holland, the Netherlands. On three occasions slugs were found, which were heavily infected by Slug mites of the genus *Riccardoella*. In the wake of the study by Fain & van Goethem (1986) these parasites belonged most probably to *Riccardoella oudemansi*. Since the mites were not submitted for identification to a specialist it is better to call these tiny mites as belonging to *Riccardoella* species.

In de afgelopen herfst heb ik zeven keer 's ochtends vroeg een kort bezoek gebracht aan de oude Rooms-Katholieke begraafplaats aan de Overweersepolderdijk in Purmerend, Noord-Holland. Het plan was om met behulp van de vochtige kartonmethode zoveel mogelijk slakken te verzamelen. In de afgelopen jaren had ik namelijk daar tot nog toe pas 17 verschillende soorten aangetroffen (Mienis, 2016a). Door de enorme droogte voor en tijdens mijn verblijf heb ik het plan niet uit kunnen voeren, desondanks konden diverse nieuwe soorten geregistreerd worden, waarover elders gepubliceerd zal worden.

Bij het keren van stenen en stukken hout werden diverse andere interessante faunistische waarnemingen gedaan. Naast de Donkere landplatworm *Microplana terrestris* (Müller, 1774) (zie Mienis, 2016b) werd ook de aanwezigheid van Slakkenmijten op diverse naaktslakken vastgesteld.

De Slakkenmijten die in Nederland voorkomen behoren allen tot het genus *Riccardoella*, Acari – Trombidiformes, familie Ereyetidae. Zij zijn nauwelijks een millimeter groot en over het algemeen wit van kleur. Het zijn parasieten van uitsluitend landslakken, zowel naakt- als huisjesslakken. Wanneer een slak besmet is met slakkenmijten dan bewegen deze mijten zich heel snel over het lichaam van hun gastheer in de buurt van de ademopening (Fig. 1). Regelmatig verdwijnen de mijten in het luchtgat, de ingang tot de mantelholte waar zich het ademhalingsorgaan van de slak bevindt. Dit orgaan functioneert als een soort long en in deze holte voeden de mijten zich met het "bloed" van de slak (Baker, 1970) en niet zoals vroeger dikwijls gedacht werd met slakkenslijm.

Over de identiteit van de slakkenmijten bestaat wat onenigheid. Zonder twijfel hebben we hier te maken met een *Riccardoella* soort, die meestal *Riccardoella limacum* genoemd wordt. In deze naamgeving wordt dan Turk & Phillips (1946) gevolgd die slechts een Europese soort aanvaarden.

In een meer recente studie zijn Fain & van Goethem (1986) echter tot de conclusie gekomen dat in Europa niet een maar tenminste drie soorten voorkomen.

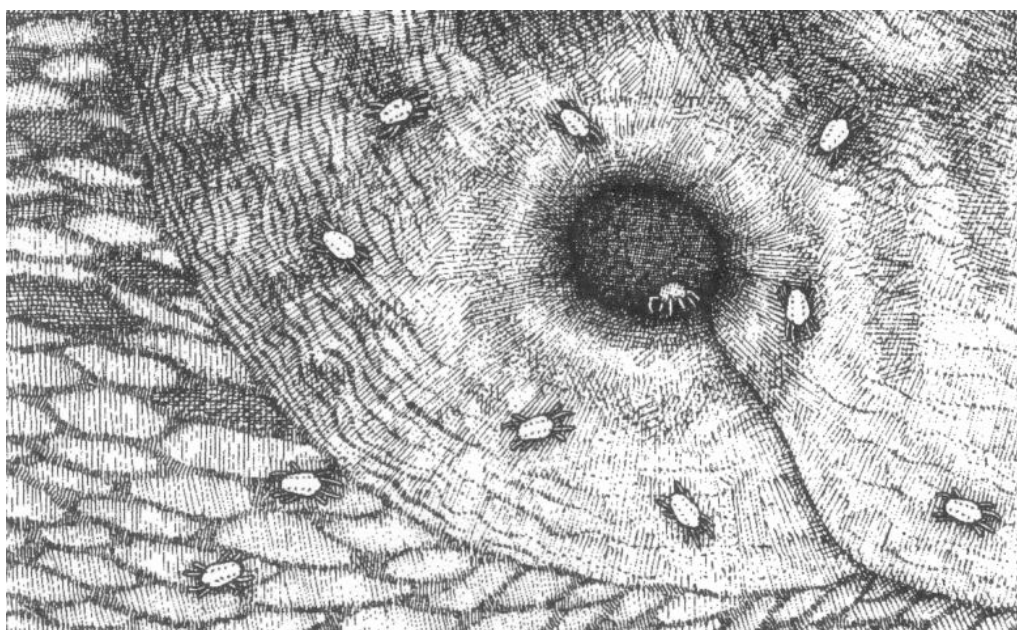

Fig. 1: De omgeving van de ademopening van een met slakkenmijten besmette naaktslak (gecopieerd uit Barker & Ramsay, 1978)

Riccardoella (Riccardoella) limacum (Schrank, 1776) werd door hen met zekerheid aangetroffen op huisjesslakken, namelijk de Wijngaardslak *Helix pomatia* Linnaeus, 1758, de Segrijnslak *Cornu aspersum* (Müller, 1774), de Franse duinslak *Ceruella aginnica* (Locard, 1882) en de Heesterslak *Arianta arbustorum* (Linnaeus, 1758).

Riccardoella (Prorriccardoella) oudemansi (Thor, 1932) daarentegen werd vooral aangetroffen op de naaktslakken: de Tijgerslak *Limax maximus* Linnaeus, 1758, de Zwarte aardslak *Limax cinereoniger* Wolf, 1803, de Lichte aardslak *Limacus flavus* (Linnaeus, 1758), de Slanke kielnaaktslak *Tandonia budapestensis* (Hazay, 1880) en de Rode wegslak *Arion rufus* (Linnaeus, 1758), maar ook op sommige huisjesslakken zoals de Grote glansslak *Oxychilus draparnaudi* (Beck, 1837) en de Zwartgerande tuinslak *Cepaea nemoralis* (Linnaeus, 1758).

Terwijl *Riccardoella (Prorriccardoella) reaumuri* Fain & van Goethem, 1986 uitsluitend door hen werd aangetroffen op de Heesterslak *Arianta arbustorum*.

Door de geringe afmetingen van deze mijten is de determinatie van de soort echter weggelegd voor specialisten. Oude vermeldingen in de literatuur van vondsten van *Riccardoella limacum* moeten daarom aarzelend benaderd worden.

De vermelding van *Riccardoella limacum* op de Rode wegslak *Arion rufus* in de Flevopolder door Mienis (1984) moet daarom veranderd worden in *Riccardoella* species.

Een aarzeling betreffende de juiste identiteit van slakkenmijten aangetroffen op naaktslakken op de begraafplaats aan de Overweerse-polderdijk in Purmerend is daarom ook niet zo verwonderlijk. Op 7 september 2016 werden twee exemplaren van de Rode wegslak *Arion rufus* aangetroffen waarop tientallen slakkenmijten aanwezig waren. Op 3 oktober 2016 trof ik slakkenmijten aan op een Gevlekte akkerslak *Deroceras reticulatum* (Müller, 1774) en op 6 oktober 2016 werd een geïnfecteerde Spaanse aardslak *Lehmannia valentiana* (Férussac, 1822) gevonden.

Omdat de slakken, die als gastheer voor de mijten fungeerden, allen naaktslakken waren, had ik waarschijnlijk in alle gevallen te maken met parasitisme uitgevoerd door *Riccardoella oudemansi*. Daar de mijten echter niet door een specialist zijn onderzocht, is het beter om te spreken over drie soorten naaktslakken die geparasiteerd waren door Slakkenmijten behorende tot het geslacht *Riccardoella*.

Geraadpleegde literatuur

Baker, R.A., 1970. The food of *Riccardoella limacum* (Schrank) – Acari – Trombidiformes and its relationship with pulmonate molluscs. *Journal of Natural History*, 4: 521-530.

Barker, G.M., & Ramsay, G.W., 1978. The slug mite *Riccardoella limacum* (Acari: Ereyetidae) in New Zealand. *The New Zealand Entomologist*, 6 (4): 441-443.

Fain, A. & Goethem, J.L. van, 1986. Les acariens du genre *Riccardoella* Berlese, 1923 parasites du poumon de mollusques gastéropodes pulmonés terrestres. *Acarologia*, 27 (2): 125-140.

Mienis, H.K., 1984. Een geval van parasitisme van *Arion ater rufus* door *Riccardoella limacum* in de Flevopolder. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, 218: 1535.

Mienis, H.K., 2016a. Een voorlopig overzicht van de slakken op de begraafplaats aan de Overweerse-polderdijk in Purmerend. *Spirula*, 407: 24-26.

Mienis, H.K., 2016b. Nieuwe vindplaatsen van de Donkere landplatworm *Microplana terrestris* in Nederland *Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes*, 11: 3-5.

Turk, F.A. & Phillips, S-M., 1946. A monograph of the slug mite – *Riccardoella limacum* (Schrank). *Proceedings of the Zoological Society of London*, 115: 448-472.